

RAIRU

KOKAUDZĒTAVA

Eiropas dižskabārdis (*Fagus sylvatica* L.)

Audzēšana un izmantošana Latvijā

Parastais, jeb Eiropas dižskabārdis (*Fagus sylvatica* L.) ir izplatītākā koku suga lapu koku mežos Centrāleiropā, kura dabiskās izplatības areāls pakāpeniski virzās uz ziemeļiem.

Eiropas dižskabārdis ir audzējams Latvijā un šī suga ir iekļauta meža atjaunošanā izmantojamo sugu sarakstā (**MK noteikumi Nr.308, Meža atjaunošanas, meža ieaudzēšanas un plantāciju meža noteikumi**).

Dižskabārdis ir dekoratīvs un vērtīgs koks, kas var bagātināt Latvijas mežus un ainavu. Tāpat šī suga var būt perspektīva platībās, kur pielietota nekailciršu mežsaimniecība.

Dižskabārdis ir piemērots kokaugs dažādos apstādījumos un dzīvžogos. Tas ļoti labi pakļaujas griešanai un formēšanai, tāpēc izmantojams dažādu dekoratīvo kokaugu formu veidošanai.

Audzējot dižskabārdi Latvijā jāreķinās arī ar dažādiem izaicinājumiem. Tāpēc esam sagatavojuši izziņas materiālu, kurā apkopota informācija par sugas bioloģiskajām un mežsaimnieciskajām īpašībām.

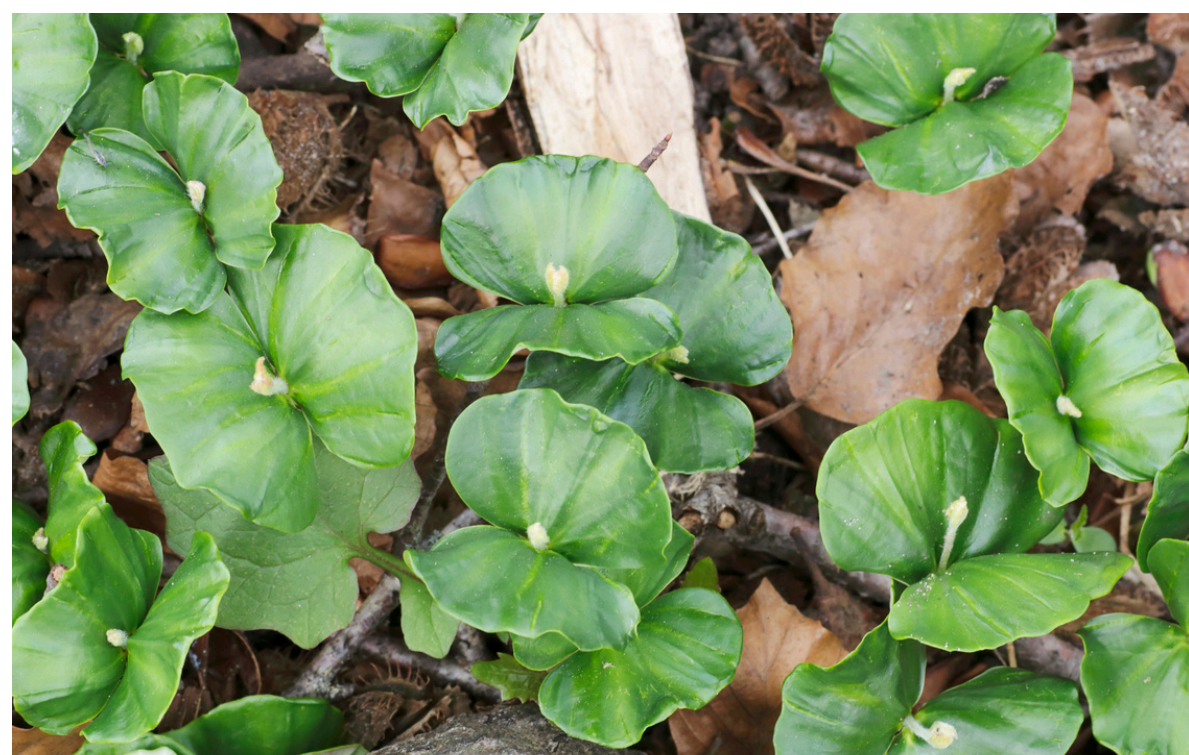

RAIRU KOKAUDZĒTAVĀ iespējams iegādāties sertificētus dižskabārža stādus, kas izmantojami gan mežsaimniecībā, gan apstādījumos.

Sēklas un stādi

Dižskābarža sēklas (riekstiņi). Koks sēklas sāk ražot tikai 50–60 gadu vecumā, un sēklu ražas ir neregulāras. Smagās dižskābarža sēklas nokrīt tieši zem koku vainaga.

Dižskābarža sēklaudži.

Pumpuri un lapas

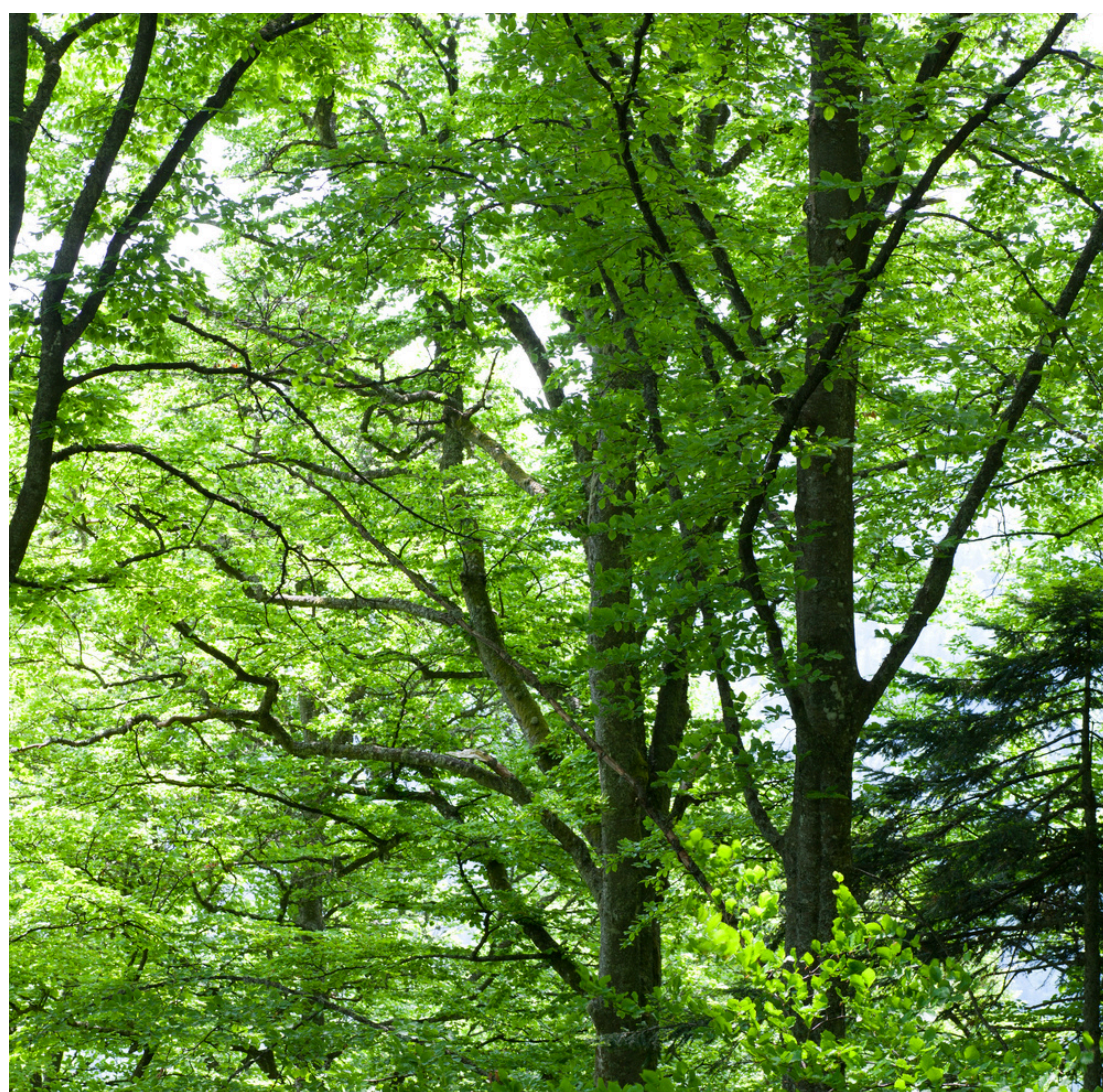

Pumpuri gari (~2 cm), smaili.

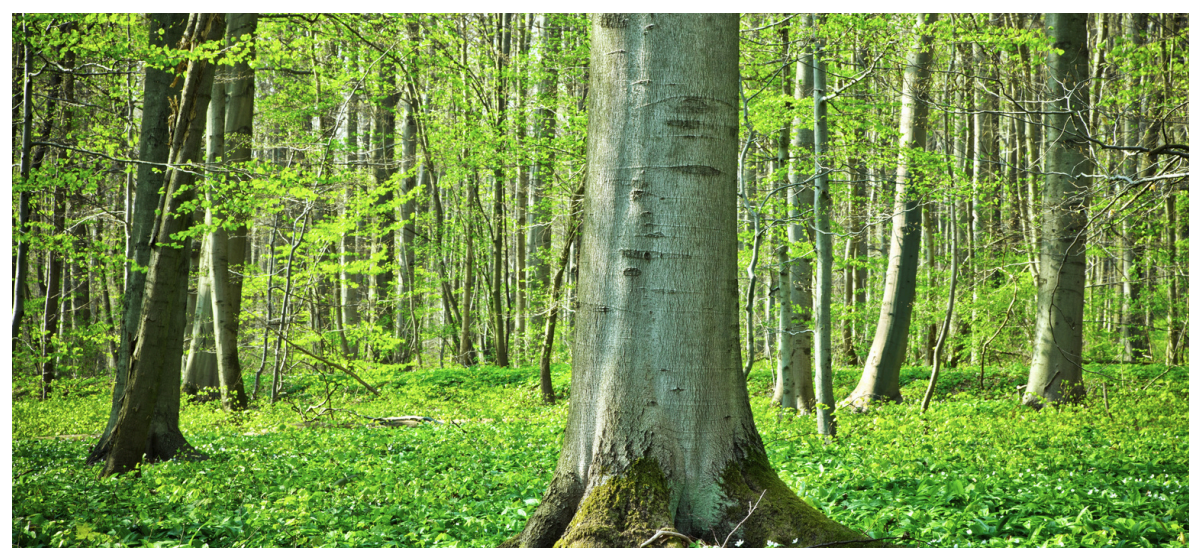

Lapas tumšzaļas, veselas, mala gluda vai viļņaina, plātnes gals īsi smails, virspuse spīdīga. Rudenī lapas krāsojas dzeltenas.

Vainags un stumbrs

Dižskābardis var sasniegt 30–35 m augstumu, kokiem veidojas plašs vainags, zarojums masīvs.

Izteikti taisns un spēcīgs stumbrs. Miza gluda, pelēka, dažreiz pelēcīgi zaļa.

Mežaudze

Zem koku lapotnes vasarā ir ļoti maz gaismas, kas neļauj augt citu koku paaugai un pamežam, vienlaikus nodrošinot izdzīvošanu saviem sējeņiem, kas ir ļoti ēncietīgi.

Dižskābaržu mežos ir biezs nobiru slānis (lapas, nokritušās augļkopas).

Koksne

Dižskābarža koksne ir gaiša un viendabīga, tomēr ar vecumu stumbru vidusdaļā sāk veidoties iekrāsota kodolkoksne, kas samazina koksnes vērtību.

Dižskābarža koksne ir cieta, dekoratīva, izturīga un viegli apstrādājama. Koksne plaši pielietota dažādiem mērķiem — iekštelpu apdarei, durvju, parketa, mēbeļu, papīra un finiera ražošanai, dažādu līmēto un laminēto materiālu izgatavošanai. Labs kurināmais materiāls.

RAIRU

KOKAUDZĒTAVA

Dižskabārdis pēc savām īpašībām vairāk pielīdzināms cietajiem lapu kokiem (ozolam, osim u.c.), nevis bērzam vai melnalksnim.

Audzēšanas faktori	Apraksts
Augsne	Dabiskie dižskabārža meži var veidoties dažādās augsnēs, tomēr vislabāk tie augs vidēji mitrās līdz mitrās un labi drenētās augsnēs . Dižskabārži nepacieš smagas, slikti drenētas augsnes, augstu gruntsūdeni un regulāru applūšanu, tiem netiek augt arī izteiktās kūdras un smilšainās augsnēs vai palienēs. Augsnes pH var būt no 3,5 līdz 8,5, tomēr piemērotākās būs vidēji skābas augsnes (pH 5–6).
Piemēroti meža augšanas tipi	Dižskabārdim piemērotas auglīgas vēra un gāršas meža augšanas apstākļu tipa augsnes. Damaksnis (Dm), Vēris (Vr), Gārša (Gr), Slapjais damaksnis (Dms), Slapjais vēris (Vrs), Slapjā gārša (Grs), Platlapju ārenis (Ap), Platlapju kūdrenis (Kp).
Augšanas īpatnības	Dižskabārdis ir izteikti ēncietīga koku suga , kas ēncietību saglabā visa mūža garumā. Šī iemesla dēļ dižskabārdi iespējams, un pat ieteicams, audzēt mistraudzēs . Tas bieži sastopams augot kopā ar ozoliem, kā arī daudzām citām lapu koku sugām. Dižskabārži ir viena no sugām, kas veido bagātīgus platlapju mežus. Sugas ziemeļu izplatības areāla robežās dižskabārdis var augt kopā arī ar skuju kokiem, galvenokārt, egli. Dižskabārdis ir piemērota koku suga nekailciršu meža apsaimniekošanas veidam, jo tas ir izteikti ēncietīgs visā augšanas laikā, kā arī mazāk nekā egles cieš no vēja un trupes sēņu izraisītiem bojājumiem. Pieaugušiem kokiem raksturīga plaša un sekla sakņu sistēma, tāpēc koku vēja noturība vērtējama kā vidēja, tomēr tā ir labāka nekā eglei. Arī koku ātraudzība ir vidēja, dižskabārdis nav izteikti ātraudzīga koku suga.

Audzēšanas riski	Apraksts
Salnas	Viens no lielākajiem dižskabārža audzēšanas riskiem mūsu apstākļos ir pavasara salnas. Dižskabārdis ir ēncietīgs un jaunībā ir pieradis augt zem vainagu klāja, kas to pasargā no sala un salnām. Dabiskas izcelsmes jaunaudzēs dižskabārži sākotnēji aug lielā biežumā un tādā veidā tiek pasargāti arī no meža dzīvnieku bojājumiem. Arī mūsu apstākļos reālākais veids, kā sekmīgi iestādīt un ieaudzēt dižskabārdi ir vai nu zem citu koku sugu vainagu klāja, vai lapu kokiem un krūmiem aizzēlušā platībā. Līdz ar to dižskabārdis nebūs piemērots stādīšanai atklātās vietās, piem. plantāciju ierīkošanai lauksaimniecības zemēs.
Sausums	Sausums ir viens no galvenajiem faktoriem, kura dēļ dižskabārža dabiskās izplatības areāls no dienvidiem pārvietojas mūsu virzienā. Dižskabārdis negatīvi reaģē uz mitruma trūkumu un ilgstošiem sausuma periodiem.
Dzīvnieku postījumi	Dižskabārža lapas, jaunie dzinumi un miza garšo pārnadžiem, un koku aizsardzība jaunaudžu vecumā ir tikpat aktuāla kā mūsu pašmāju kokiem. Tāpēc jāņem vērā, ka tik ilgi, kamēr dzīvnieki spēs sasniegt dzinumu galotnes pumpurus, koki var tikt apdraudēti.
Slimības un kaitēkļi	Dižskabārdis tradicionāli tiek uzskatīts par samērā izturīgu koku sugu, kuru salīdzinoši maz apdraud dažādi patogēni. Arī Latvijā augošajiem dižskabāržiem līdz šim nav konstatēti ievērojami riski, kas radītu apdraudējumu to audzēšanai. Pēdējā laikā Eiropā lielas bažas raisa sēņu slimības fitoftoras (Phytophthora spp.) izplatība gan mežos, gan parkos. Šī slimība pieaugušiem dižskabāržiem izraisa stumbra nekrozes.

Dižskabārdis ir piemērots kokaugs dažādos apstādījumos un dzīvžogs.

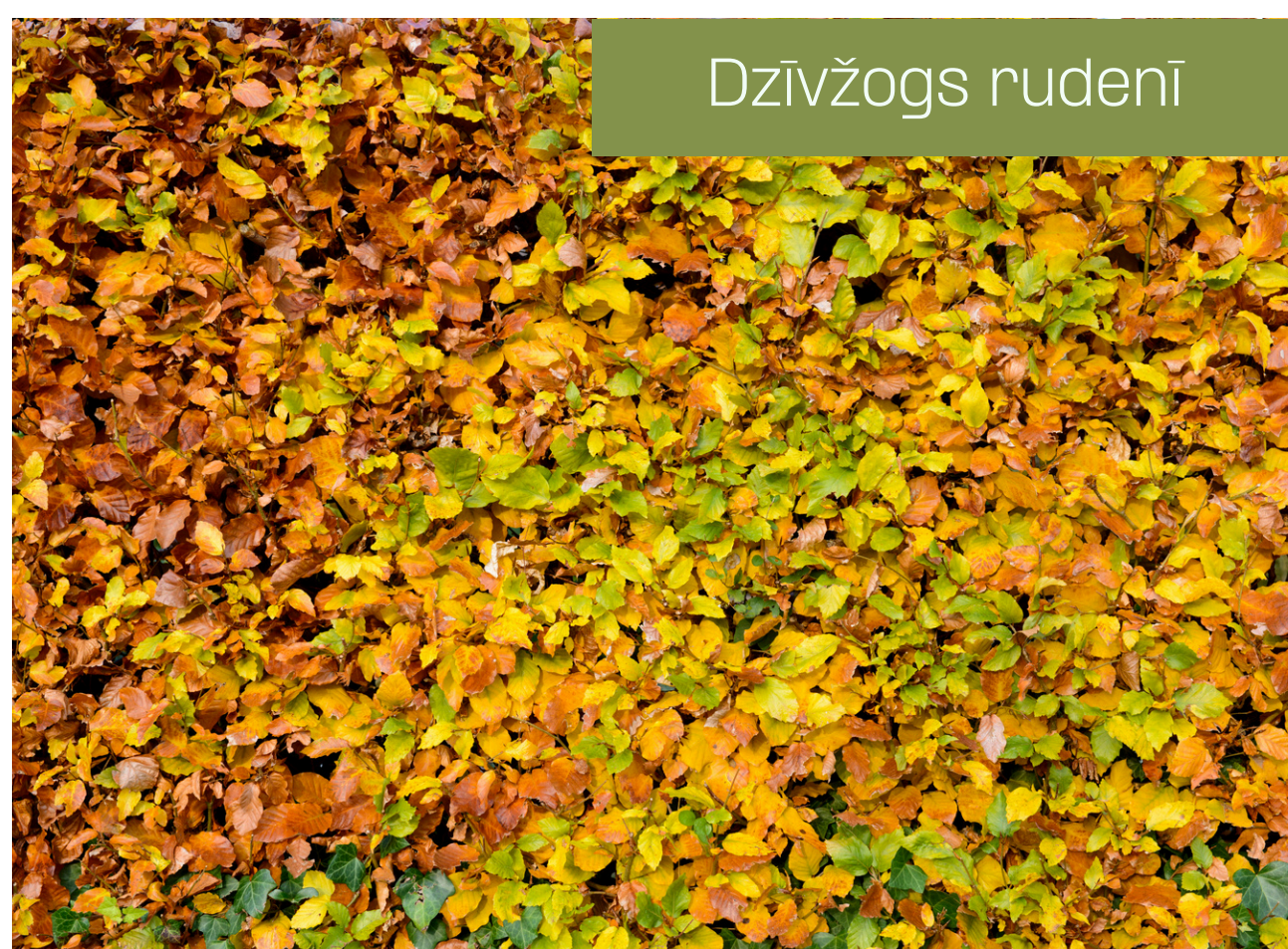
Stādot apstādījumos, jāņem vērā, ka dižskabārdis ir liela auguma koks, kas var sasniegt ap 30 m augstumu, tāpēc tas labi izskatīsies un iederēsies plašās parkveida ainavās.

No dižskabārža var veidot ļoti skaistus dzīvžogus un citas cirtās formas, jo dižskabārdis ļoti labi pakļaujas griešanai un formēšanai. Dižskabārža lapas rudenī krāsojas koši dzeltenas un pakāpeniski iegūst bronzas toni. Bronzas krāsas lapojums kokos saglabājas visu ziemu, kas dzīvžogu padara dekoratīvu arī ziemā.

Dzīvžogs vasarā

Dzīvžogs rudenī

Dzīvžogs vēlā rudenī

Dzīvžogs ziemā

RAIRU kokaudzētavā iespējams iegādāties sertificētus dižskabārža stādus ar augu pasēm, kas izmantojami gan mežsaimniecībā, gan apstādījumos.

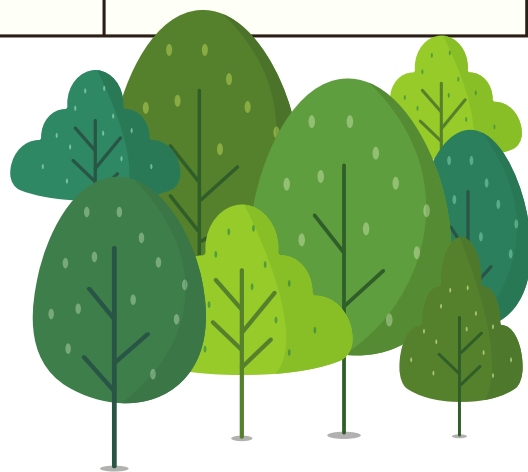

- Asteri, Lizuma pagasts, Gulbenes novads, LV–4425
- Tālrunis: +371 25 752 668
- www.rairu.lv
- Kokaudzētavas apmeklējumi iespējami tikai iepriekš piesakoties.

Meža koku stādu realizācijas cenas (EUR/gab.) 2025. gada pavasarī:

SUGA	STĀDU VEIDS, KONTEINERA TILPUMS (CM3)	STĀDU VECUMS	MRM* KATEGORIJA	MRM* IZMANTOŠANAS TERITORIJA	CENA (EUR/GAB.)
Eiropas dižskabārdis (Fagus Sylvatica L.)	Ietvarstādi 275 cm3 (Plantek 35F kasetes)	Dsk 1/0 I	Uzlabots	Visa Latvijas teritorija	1,82 EUR (t. sk. PVN 21%)
Eiropas dižskabārdis (Fagus Sylvatica L.)	Podā (2,5/3,0 l)	Dsk 1/0	Uzlabots	Visa Latvijas teritorija	5,00 EUR (t. sk. PVN 21%)

*MRM – meža reproduktīvais materiāls

2024. gada nogalē RAIRU meža īpašumos iestādījām vairākus simtus pašu audzētos dižskabāržu stādus, lai redzētu, kā tie aug dažādos meža augšanas tipos un apstākļos.

Izvērtējot audzēšanas riskus, lielākajai daļai no stādiem tika uzstādīts aizsargžogs, kas pasargās stādus no meža dzīvnieku bojājumiem. Tomēr, lai novērtētu, cik būtiski varētu būt meža dzīvnieku radītie postījumi, daļa no stādiem tika atstāti bez aizsargžoga.

Dižskabārdis ir salīdzinoši jauna suga Latvijas mežos, tāpēc mēs turpinām sekot līdzi tā augšanai mūsu īpašumos. Vairāk par mūsu pieredzi un pašu audzētajiem stādiem uzziniet, sazinoties ar RAIRU kokaudzētavu!

Materiāla sagatavošanā izmantotā literatūra un informācijas avoti:

- <https://www.latvijasdaba.lv/augi/fagus-sylvatica-l/>
- <https://likumi.lv/ta/id/247349-meza-atjaunosanas-meza-ieaudzesanas-un-plantaciju-meza-noteikumi>
- <https://www.silava.lv/images/Petijumi/2023-MNKC/P11/2023-11-MNKC-P11-Informativs-materials-Dizskabardis-ekologiskas-ipasibas-un-atjaunosana.pdf>
- <https://lasi.lv/darzs-daba/planeta/dizskabarzu-audzesanas-iespejas-latvija.552>
- https://ilufb.llu.lv/dissertation-summary/forestry/Liga_Jansone_prom_darba_kopsavilkums2019_LLU_MF.pdf
- <https://www.silava.lv/images/articles/Mezzinatne/2013-27/2013-Mezzinatne-27-Purina-et-al.pdf>
- <https://mezaipasnieki.lv/lv/zinasanas/dizskabarza-audzesanas-perspektivas-latvija>

RAIRU

KOKAUDZĒTAVA